

ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΕΡΑΝΟΣ

ΕΙΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΙΗΤΙΚΗΝ

ΥΠΟ

ΠΕΤΡΟΥ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

(ΜΕΤΑΓΓΡΗΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ Ι' ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ)

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1898

Bibliothèque Maison de l'Orient

151003

ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΕΡΑΝΟΣ
ΕΙΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΙΗΤΙΚΗΝ

Ἐφ' ἱκανὰ ἔτη ἐρμηνεύων ἐν τῇ ἀνωτάτῃ τάξει Γυμνασίων πρὸς τραγωδίᾳ τινὶ καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους τὴν Ποιητικὴν ἀφορμὴν ἐλάμβανον πολλὰ τινὰ νὰ παρασημειώσω ἐν τοῖς περισελίδοις τῶν ἐκδόσεων τοῦ Christ καὶ τοῦ Brandscheid. Τῶν παλαιῶν ἐκείνων σημειωμάτων μου ἡ δημοσίευσίς πολλακίς ἀναβληθεῖσα δι' ἄλλας φιλολογικὰς φροντίδας γίνεται νῦν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀρτίως ἐν Λιψίᾳ ἐκδοθείσης ἀξιολόγου μεταφράσεως τοῦ Th. Comperz, ἧς ἐν τέλει προσετέθη καὶ πολῦτιμον «Κριτικὸν ἐφόλιον», σελ. 99-109.

1. — 1447 a 14: «Ἐποποιία δὴ καὶ ἡ τῆς τραγωδίας ποίησις, ἔτι δὲ κωμωδία καὶ ἡ διθυραμβοποιτικὴ καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη καὶ κιθαριστικῆς πᾶσαι τυγχάνουσιν οὔσαι μιμήσεις τὸ σύνολον, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρισίν».

Περὶ τῶν μιμητικῶν τεχνῶν τὸν λόγον ποιούμενος ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἠδύνατο μνημονεύων τὰς ἄλλας νὰ παραλίπη τὴν ὄρχηστικὴν: «ἔτι δὲ κωμωδία ΚΑΙ ἡ διθυραμβοποιηΤΙΚΗ <ΚΑΙ ὄρχηστΙΚΗ> καὶ τῆς αὐλητικῆς κ.τ.λ.»

Τῇ ἀναπληρώσει μου συνηγορεῖ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς, ὅστις μετ' ὀλίγους στίχους περὶ τῶν μιμητικῶν δὴ τούτων τεχνῶν πραγματευόμενος ἐπαναλαμβάνει ἐν στ. 24 τὴν αὐλητικὴν καὶ τὴν κιθαριστικὴν, ἐν στ. 27 τὴν ὄρχηστικὴν («ἡ τῶν ὄρχηστῶν»), ἐν στ. 28 τὴν ἐποποιίαν κ.τ.λ. Καὶ ἐν 1448 a 10 γράφει πάλιν ὁ Ἀριστοτέλης: «καὶ γὰρ ἐν ὄρχήσει καὶ αὐλήσει καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταῦτα τὰς ἀνομοιότητας».

2. — 1447 b 12: «Πλὴν οἱ ἄνθρωποι γε συνάπτοντες τῷ

μέτρῳ τὸ ποιεῖν <τούς μὲν> ἔλεγειοποιούς, τούς δὲ ἐποποιούς ὀνομάζουσιν».

Ἐνεπλήρωσα τὰς ἐκπεσούσας τούς μὲν λέξεις.

3. — 1448 a 1: «Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πρῶτοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι (τὰ γὰρ ἦθῃ σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνους· κακία γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἦθῃ διαφέρουσι πάντες), ἦτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς ἢ χειρόνας ἢ καὶ τοιούτους <ποιούσιν>, ὥσπερ οἱ γραφεῖς».

Συμφωνῶ τῷ Seibel (Zu Aristoteles περὶ Ποιητικῆς, München 1891, σελ. 5) ὅτι μετὰ τὴν λέξιν τοιούτους ἐξέπεσε ῥημά τι, οἷον τὸ ποιούσιν (Christ) ἢ τὸ μιμοῦνται (Seibel)· ἀλλὰ καὶ ἕτερον, οὐχ ἤττον σπουδαῖον πάθος λυμαίνεται κατ' ἐμὲ τὸ χωρίον: τὰς λέξεις τὰ ἦθῃ νομίζω ἐκβλητέας, προελθούσας πιθανῶς ἐξ ἐπαναλήψεως τῶν προηγουμένων λέξεων τὰ γὰρ ἦθῃ: «κακία γὰρ καὶ ἀρετῇ διαφέρουσι πάντες», οἷς ὅμοια εἶναι ὅσα ὁ Ἄριστοτέλης γράφει ἐν 1453 a 7: «ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ μῆτε ἀρετῇ διαφέρων καὶ δικαιοσύνη μῆτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν κ.τ.λ.».

4. — 1449 b 10: «Ἡ μὲν οὖν ἐποποιία μέχρι μόνου μέτρου μεγάλου μίμησις εἶναι σπουδαίων ἠκολούθησεν· τῷ δὲ τὸ μέτρον ἀπλοῦν ἔχειν καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι ταύτη διαφέρουσιν».

Πολλοὶ ἐνέκριναν, καὶ δικαίως, τὴν διόρθωσιν τοῦ Tyrwhitt μέχρι μὲν τοῦ (ἀντὶ τοῦ μέχρι μόνου)· ἀλλὰ τὸ παντελῶς ἀδιανόητον ἐν τῷ χωρίῳ εἶναι τὸ μέτρον μεγάλου, ὅπερ ὁ μὲν Christ ἐνέκλεισεν ἀγκύλαις ὡς νόθον, ὁ δὲ Lasson μετέβαλεν εἰς μέτρῳ μεγάλην. Ἐγραψεν ἴσως ὁ Ἄριστοτέλης: «μέχρι μὲν τοῦ <διὰ> μέτρου μεγάλην μίμησις εἶναι σπουδαίων»· πρβλ. 1447 b 10: «εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων — ποιοῖτο τὴν μίμησιν».

5. — 1450 b 17: «Ἡ δὲ ὄψις ψυχαγωγικὸν μὲν, ἀτεχνώτατον δὲ καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς· ὡς γὰρ τῆς τραγωδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν ἔστιν».

Προσέκοψαν οί εκδόται τῇ λέξει ὡς, ἀνθ' ἧς τὰ ἀπόγραφα ἔχουσι τὴν λέξιν ἢ, ἄλλος ἄλλο εἰκόσας, ὁ μὲν Meiser ἴσως, ὅπερ ἐνέκρινε ὁ Christ, ὁ δὲ Comperz ὄλως· ἀλλ' ἂν μὴ ὁ Ἀριστοτέλης βραχυλογικῶς εἶπε τὸ ἐξῆς: «διότι ἡ δύναμις τῆς τραγωδίας ὡς τραγωδίας δύναμις παραμένει καὶ ἄνευ ἀγῶνος» (πρβλ. 1453 b 3), ἔγραψε πιθανῶς: «καὶ γὰρ τῆς τραγωδίας δύναμις κ.τ.λ.», γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν ἀπειράκις ἐνηλλάχθησαν ἐν τοῖς χειρογράφοις αἱ λέξεις καὶ καὶ ὡς διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν ταχυγραφικῶν σημείων αὐτῶν· ἐν τῷ κώδικι δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ κεῖται ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τὸ σημεῖον τῆς ὡς λέξεως.

6. — 1450 b 27: «Ἀρχὴ δὲ ἐστὶν ὁ αὐτὸ μὲν μὴ ἐξ ἀνάγκης μετ' ἄλλο ἐστίν, μετ' ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι ἢ γίνεσθαι, τελευτὴ δὲ τούναντίον ὁ αὐτὸ <MEN> MET' ἄλλο πέφυκεν εἶναι ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν».

Προσανεπλήρωσα τὸ μὲν, ὅπερ δῆλον δὴ πῶς ἐξέπεσεν.

7. — 1452 a 3: «Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἢ μίμησις ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν, ταῦτα δὲ γίνονται καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλλα· τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἔξει μᾶλλον ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου καὶ τῆς τύχης, ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δοκεῖ ὅσα ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνονται γεγονέναι οἷον ὡς ὁ ἄνδριὰς ὁ τοῦ Μίτυος ἐν Ἄργει ἀπέκτεινε τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Μίτυι, θεωροῦντι ἐμπεισῶν· ἔοικε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῆ γενέσθαι. Ὡστε ἀνάγκη τοὺς τοιοῦτους εἶναι καλλίους μύθους».

Ὅρθως κατ' ἐμὴν κρίσιν συνείδεν ὁ Brandscheid ὅτι ἡ εἰς τὸν αἰτιολογικὸν λόγον: «ἐπεὶ δὲ κ.τ.λ.» ἀπόδοσις διὰ τὰς πολλὰς παρεμπεισούσας προτάσεις ἠκολούθησε κατ' ἄλλον τύπον ἐπενηνεγμένη διὰ τοῦ ὥστε· δῆλον ἐκ τούτου ὅτι ἡ μετὰ τὸ γενέσθαι ῥῆμα στίξις κατ' ἀνάγκην μεταβλητέα. Ἀλλὰ τί ποτε δηλοῦσι τὰ καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον; ὁ μὲν Christ ἐξέδωκε: «ταῦτα δὲ γίνεται [καὶ] μάλιστα».

λιστα <ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν> καὶ μᾶλλον ὅταν κ.τ.λ.» ἐγκλείσας ἀγκύλαις ὡς νόθον τὸν καὶ σύνδεσμον καὶ ἀναπληρώσας τὰ ἄλλα, ὁ δὲ Comperz: «ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα [καὶ μᾶλλον] ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα <καὶ κατὰ τοῦτο δῆλον ὡς δεῖ γίνεσθαι τὰ μετ' ἄλληλα>» ἐγκλείσας τὰ καὶ μᾶλλον καὶ ἀναπληρώσας τὰ ἄλλα. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι ὁ νοῦς εὐοδοῦται διὰ τῆς ἐξῆς συμπληρώσεως: «ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα <δι' ἄλληλα> καὶ μᾶλλον ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα»: τοῦτο δὲ λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ὅτι τὰ φοβερά καὶ ἐλεεινὰ γίνονται καὶ μάλιστα (= *vel maxime*, ὡς ὀρθῶς ἐρμηνεύει ὁ Brandscheid) δι' ἄλληλα (= τὸ ἓν διὰ τὸ ἄλλο), ἔτι δὲ μᾶλλον (= «καὶ μᾶλλον») ὅταν δι' ἄλληλα γίνωνται παρὰ τὴν δόξαν», ἐν τούτῳ δέ, ἐν τῷ παρὰ τὴν δόξαν, καὶ κείται, κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὀριζομένην περίστασιν, τὸ βᾶρος τῆς ὅλης ἐννοίας. Τί δὲ ἐννοεῖ ὁ συγγραφεὺς λέγων ὅτι τὰ φοβερά καὶ ἐλεεινὰ μᾶλλον γίνονται ὅταν γίνωνται δι' ἄλληλα παρὰ τὴν δόξαν, σαφέστατα ἐπεξηγεῖται διὰ τῶν ἐπομένων: «τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἔξει κ.τ.λ.» καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ θανάτου τοῦ φονέως τοῦ Μίτους, περὶ οὗ ὄρα καὶ Πλουτάρχου Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βραδέως τιμωρουμένων κεφ. 8.

8. — 1452 b 3: «Ἐπεὶ δ' ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις, αἱ μὲν θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον, ὅταν ἦ δῆλος ἕτερος (ὁ ἕτερος Bernays) τίς ἐστὶν, ὅτε δὲ ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνώρισαι, οἷον ἡ μὲν Ἰφιγένεια τῷ Ὁρέστη ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς πέμψεως τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνῳ δὲ πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνώρισεως».

Ἀπορῶ πῶς οὐδεὶς παρετήρησε τὸ χάσμα: «ἐπεὶ δ' ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις, αἱ μὲν θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον (ὅταν δῆλος ἕτερος τίς ἐστὶν) <αἱ δὲ ἀμφοτέρων, ὅτε μὲν ἕτερον> ὅτε δὲ ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνώρισαι.» ἡ πρότασις εἶναι: «ἐπεὶ — αἱ μὲν θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον — αἱ δὲ ἀμφοτέρων», ἡ εἰς αὐτὴν δὲ ἀπόδοσις: «ὅτε μὲν ἕτερον ὅτε δὲ ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνώρισαι». Ὁ ἀντιγραφεὺς ἀπὸ τοῦ αἱ δὲ ἀμφοτέρων ἀπεπλάνησε τὸ ὄμμα εἰς τὸ ὅτε δὲ ἀμφοτέρους.

9. — 1453 a 36 : « Ἐκεῖ γὰρ (sc. ἐν τῇ κωμῳδίᾳ) ἄν οἱ ἔχθιστοι ὄσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον Ὀρέστις καὶ Αἴγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται ».

Ἄντι τοῦ ἄν προτιμῶ τὸ κᾶν.

10. — 1453 b 34 : « Ἦ γὰρ προᾶξι ἀνάγκη ἢ μὴ καὶ (<Ἦ> Εἰδότας ἢ μὴ εἰδότας ».

Ἄνεπλήρωσα τὸ ἐκπεσὸν ἢ πρὸ τῆς λέξεως εἰδότας.

11. — 1454 a 17 : « Ἐξει δὲ ἦθος μὲν ἐάν, ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῆ φανεPON ὁ λόγος ἢ ἢ προᾶξις προαίρεσίν τινα ».

Ἄπορῶ πῶς πάντας διέφυγε τὸ φανερόν, ὅπερ διορθωτέον φανεPAN· πρβλ. 1450 b 8 : « ἔστιν δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον ὃ δηλοῖ (= φανεράν ποιεῖ) τὴν προαίρεσιν ».

12. — 1455 a 22 : « Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον· οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁ <ποιητῆς> ὄρῶν ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις εὐρίσκοι τὸ πρέπον καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ὑπεναντία (σημεῖον δὲ τούτου ὁ ἐπετιμᾶτο Καρκίνῳ· ὁ γὰρ Ἀμφιάραιος ἐξ ἱεροῦ ἀνήει, ὃ μὴ ὀρῶντα τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν, ἐπὶ δὲ τῆς σκηνῆς ἐξέπεσεν δυσχερανάντων τοῦτο τῶν θεατῶν)· ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον ».

Ἄνεπλήρωσα τὴν μεταξὺ τοῦ Ὅ καὶ τοῦ Ὀρῶν ἐκπεσοῦσαν ποιητῆς λέξιν. Ἄντι τοῦ λανθάνοιτο ὁ Vahlen ἤκασε λανθάνοι ὃ καὶ εἰδέξαντο πάντες οἱ ἄλλοι ἐκδότηι· κατ' ἐμὲ γραπτέον : « καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοι <αὐ>τὸ<ν> τὰ ὑπεναντία ». Τὴν μεταγραφὴν τοῦ Vahlen : « ὃ μὴ ὀρῶντ' ἂν τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν » εἰδέξατο ὁ Christ ἐν τῷ κειμένῳ· ἀλλ' ἄριστα ὁμῶς ὁ Gomperz εὔρε τὸν νοῦν : « Einen Beleg dafür bietet der Tadel, der den Karkinos getroffen hat. Amphiaraios hatte nämlich das Heiligtum bereits verlassen (zu einer Zeit nämlich, da die Bühnenvorgänge sein Verweilen im Heiligtum erheischten). Dies war dem Dichter, so lange er das Stück nicht spielen sah, entgangen,

auf der Bühne aber erlitt er ein Fiasco, da das Publicum den Verstoß übel vermerkte » καὶ προέτεινε τὴν μεταβολήν: « ὁ μὴ ὄρωντ' ἀ<ὕ>τόν [θεατὴν] ἐλάνθανεν »· προτιμῶ τὴν ἀπλουστέραν τοῦ Dacier μεταγραφὴν τοῦ θεατὴν εἰς τὸ ποιητὴν· τὴν ἀφορμὴν πρὸς τὴν σύγχυσιν ἔδωκε τῷ ἀντιγραφεῖ τὸ ἐπόμενον θεατῶν.

13. — 1455 b 3: « Λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθόλου οἶον <ἐπὶ> τῆς Ἰφιγενείας, τυθείσης τινὸς κόρης καὶ ἀφανισθείσης ἀδῆλως τοῖς θύσασιν, ἰδρυνθείσης δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ἧ νόμος ἦν τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ· <καὶ ἢ μὲν> ταύτην ἔσχε τὴν ἱερωσύνην, χρόνῳ δὲ ὕστερον τῷ ἀδελφῷ συνέβη ἐλθεῖν τῆς ἱερείας ».

Ἄνεπλήρωσα τὴν ἐπὶ πρόθεσιν, ἔθηκα μετὰ τὸ Ἰφιγενείας ὑποστιγμὴν ἀντὶ τῆς ἄνω στιγμῆς καὶ προσέθηκα τὰ καὶ ἢ μὲν· διότι ἄλλως ποῖον εἶνε τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἔσχε ῥήματος; τὸ κόρης:

14. — 1455 b 21: « Αὐτὸς (sc. ὁ Ὀδυσσεύς) ἀφικνεῖται χειμασθεὶς καὶ ἀναγνωρίΣΑΣ ΤΙΝΑΣ ΑΥΤΟΣ ἐπιθέμενος αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρε ».

Ὁρθῶς παρατήρησεν ὁ Seibel ὅτι ἡ ἐρμηνεία τοῦ Vahlen καὶ τοῦ Susemihl: « nachdem er sich einigen zu erkennen gegeben » εἶναι ἀδύνατος διὰ τὴν παρ' Ἀριστοτέλει χρῆσιν τοῦ ἀναγνωρίζειν ῥήματος, προέτεινε δέ: « καὶ ἀναγνωρισάντων τινῶν αὐτόν »· προτιμῶ ἐγώ: « καὶ ἀναγνωρίΣΑΣΙΝ ΑΥΤΟΝ ἐπιθέμενος αὐτὸς μὲν κ.τ.λ. ». Ὁ Christ ἠρκέσθη νὰ ἐγκλείσῃ τὸ πρῶτον αὐτός, ὅπερ ἐν τῇ τοῦ Ἄλδου ἐκδόσει μεταβεβλημένον κεῖται εἰς τὸ αὐτοῖς.

15. — 1456 a 8: « Δίκαιον δὲ καὶ τραγωδίαν ἄλλην καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ ».

Μετάθεσις: « δίκαιον δὲ τραγωδίαν καὶ ἄλλην καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν κ.τ.λ. ».

16. — 1456 a 36: « Ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι· μέρη δὲ τούτων τὸ τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν καὶ τὸ πάθη παρασκευά-

ζειν, οἷον ἔλεον ἢ φόβον ἢ ὀργὴν καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι μέγεθος καὶ μικρότητα».

Ἴσως δὲ μᾶλλον: «καὶ ἔτι μέγεθος καὶ μικρότης» (sc. μέρη ἐστίν). Νεώτερα ἀντίγραφα ἔχουσι τὴν γραφὴν μικρότητα (ὡς ἀντικείμενον τοῦ παρασκευάζειν ῥήματος).

17. — 1456 b 1: «Δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ιδεῶν δεῖ χρῆσθαι ὅταν ἢ ἔλεεινὰ ἢ δεινὰ ἢ μεγάλα ἢ εἰκότα δὲ παρασκευάζειν· πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι καὶ παρὰ τὸν λόγον γίνεσθαι. Τί γὰρ ἂν εἶη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανοῖτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον;».

Πολλὰ καὶ ποικίλα εἶπον οἱ ἐκδύται περὶ τοῦ χωρίου· καὶ πρῶτον ὁ Brandscheid ἠρμήνευσεν: «es ist klar, dass man auch in der Gestaltung der Begebenheiten von denselben Gedankensarten Gebrauch machen muss;» ἀλλὰ τίς ποτε Ἑλληνας εἶπε τὸ «ἀπὸ τῶν αὐτῶν ιδεῶν χρῆσθαι» ἀντὶ τοῦ «ταῖς αὐταῖς ιδέαις χρῆσθαι;» ἐὰν δὲ εἰς τὸ «ἀπὸ τῶν αὐτῶν ιδεῶν» ἀποδοθῇ ἡ ἔννοια τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἀφορμῆς (= «ὀρμώμενόν τινα ἀπὸ τῶν αὐτῶν ιδεῶν»), τότε ποῖον εἶναι πάλιν τὸ ἀντικείμενον τοῦ χρῆσθαι ῥήματος; Ὁ Christ τοῦ Ueberweg εἰσηγουμένου ἐνέκλεισεν ἀγκύλαις τὸ ἐν· ὁ δὲ Gomperz μετέφρασεν: «augenscheinlich hat man auch im Bereiche der Begebenheiten von denselben Gesichtspunkten *auszugehen*»· ἀλλὰ τὸ χρῆσθαι ῥῆμα δὲν σημαίνει *ausgehen* (ὀρμᾶσθαι, ἀπάρχεσθαι). Ἡ ἀντίθεσις ἢ ἐπαγομένη διὰ τοῦ «τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ» ὑποδεικνύει ὅτι ὁ συγγραφεὺς πιθανῶς ἔγραψε: «δῆλον δὲ ὅτι καὶ <τοῖς> ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ιδεῶν δεῖ χρῆσθαι».

Μάτην ὁ Brandscheid ἐφρόντισε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν παραδεδομένην γραφὴν: «εἰ φανοῖτο ἡδέα» (περὶ ἡδέων οὐδεὶς λόγος οὔτε ἐγένετο οὔτε γίνεται), ἀνθ' ἧς ὁ μὲν Tyrwhitt ἤκασεν «εἰ φανοῖτο ἦδη ἢ δεῖ», ὁ δὲ Vahlen «εἰ φανοῖτο ἦ δέοι», ὁ δὲ Christ «εἰ φανοῖτο ἡδέα <ἢ δεινὰ αὐτὰ> καὶ μὴ κ.τ.λ.» καὶ ὁ Gomperz: «εἰ φανοῖτο ἦδη τῆ θεᾶ καὶ μὴ κ.τ.λ.». Ἀντὶ τοῦ ΗΔΕΑ εἰκάζω ἐγὼ τὸ ΗΔΕΙΝΑ: «εἰ φανοῖτο ἦ δεινὰ καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον».

18. — 1456 b 34: « Συλλαβὴ δέ ἐστὶν φωνὴ ἄσημος συνθετὴ ἐξ ἀφώνου καὶ φωνῆν ἔχοντος· καὶ γὰρ τὸ ΓΑ <καὶ> ἄνευ τοῦ Ρ συλλαβὴ καὶ μετὰ τοῦ Ρ, οἷον τὸ ΓΡΑ ».

Ἄνεπλήρωσα τὸν καὶ σύνδεσμον.

19. — 1457 a 20: « Ἡ δὲ κατὰ τὸ ἐνὶ ἢ πολλοῖς, οἷον ἄνθρωποι ἢ ἄνθρωπος, ἢ δὲ κατὰ τὰ ὑποκριτικά, οἷον κατ' ἐρώτησιν <ἢ> ἐπίταξιν.

Ἄνεπλήρωσα τὸν ἢ σύνδεσμον.

20. — 1457 b 25: « Ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τῶν <οἰκείων> ἀνάλογον, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ὁμοίως λεχθήσεται, οἷον τὸ τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι σπείρειν, τὸ δὲ τὴν φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀνώνυμον· ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς τὸν ἡλίον καὶ τὸ σπείρειν πρὸς <τὸ ἀφιέναι> τὸν καρπὸν, διὸ εἴρηται ἵσπερειν θεοκτίσταν φλόγα' ».

Ἄνεπλήρωσα τὴν οἰκείων λέξιν, τὸ δὲ τὸ ἀφιέναι κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Castelvetro εἰκάσαντος τὸν ἀφιέντα.

21. — 1459 a 18: « Δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τραγωδίαις συνεστάναι δραματικούς καὶ περὶ μίαν πράξιν ὄλην καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσῃ καὶ τέλος ».

Ἄπορῶ πάλιν πῶς πάντας διέφυγε τὸ μέσα ἀντὶ τοῦ μέσῃ· πρβλ. 1450 b 26: « ὄλον δέ ἐστιν τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν ».

22. — 1459 a 25: « Ὡσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἢ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία καὶ ἢ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θάτερον, ἐξ ὧν ἐν <πρὸς> οὐδὲν [γίνεται] τέλος ».

Ἄνεπλήρωσα τὸ πρὸς, ἐνέκλεισα τὸ γίνεται.

23. — 1459 a 30: « Καὶ ταύτη θεσπέσιος ἂν φανεῖν Ὀμπ-

ρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν <ΚΑΙ μέσον> ΚΑΙ τέλος ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον».

Ἄνεπλήρωσα τὰ ἐκπεσόντα καὶ μέσον.

24. — 1459 a 35: «Νῦν δ' ἐν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίους κέχρηται αὐτῶν (αὐτοῦ Heinse) πολλοῖς, οἷον νεῶν καταλόγῳ καὶ ἄλλοις [ἐπεισοδίους] οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν».

Ἐνέκλεισα το δεύτερον ἐπεισοδίους.

25. — 1459 b 16: «Πρὸς δὲ τούτοις λέξει καὶ διανοίᾳ ΠΑΝΤΑ ὑπερβέβληκεν (sc. ὁ Ὀμηρος)».

Ἴσως μᾶλλον ΠΑΝΤΑΣ.

26. — 1459 b 20: «Δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν <ΚΑΙ τὸ μέσον> ΚΑΙ τὸ τέλος».

Ἄνεπλήρωσα καὶ ἐνταῦθα τὰ ἐκπεσόντα καὶ τὸ μέσον.

27. — 1460 a 21: «Οἷονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τουδὶ ὄντος τουδὶ ἢ ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερον ἔστιν <ἢ γίνεται>, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι· τοῦτο δὲ ἔστι ψεῦδος».

Ἄνεπλήρωσα τὰ ἐκπεσόντα ἢ γίνεται.

28. — 1460 a 23: «Διὸ δεῖ, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἄλλο, δὲ τούτου ὄντος ἀνάγκη εἶναι ἢ <γενομένου> γενέσθαι, προσθεῖναι».

Ἄνεπλήρωσα τὸ γενομένου, ὅπερ εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἐκπέσῃ πρὸ τοῦ γενέσθαι.

Ἐν Μυτιλήνῃ.